

समांतर आरक्षण व पसंतीक्रमाच्या विविध घटकांना शासन सेवेत नियुक्ती मिळण्यासाठी देण्यात आलेल्या सवलतीसंदर्भात मार्गदर्शनासाठी प्रकरणे पाठविण्याकरिता अनुसरावयाची कार्यपद्धती तसेच सदर धोरणाच्या अंमलबजावणीची जबाबदारी असलेल्या विभागातील संबंधित कार्यासने व शासनातील संबंधित विभाग घोषित करण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन
सामान्य प्रशासन विभाग
शासन परिपत्रक क्रमांक- संकिर्ण १११४/प्र.क्र.२५५/१६-अ.
हुतात्मा राजगुरु चौक, मादाम कामा मार्ग,
मंत्रालय, मुंबई- ४०० ०३२.
दिनांक : ०३ ऑक्टोबर, २०१६

वाचा : १. शासन निर्णय क्र.एईएम-१०९२/३६५५/सीआर-९०/९२/१६-अ, दि. २७.२.२००७.
२. शासन परिपत्रक क्र.संकिर्ण १११४/प्र.क्र.२५२/१६-अ, दि.२०.७.२०१५

प्रस्तावना :

राज्य शासनाच्या सेवेअंतर्गत सरळ सेवेने पदभरती करताना समाजातील काही विशिष्ट घटकांसाठी समांतर आरक्षण अथवा पसंतीक्रम उपलब्ध करून देण्यात आला आहे. अशा घटकांची यादी खालीलप्रमाणे आहे-

अ.क्र.	समांतर आरक्षणाचे घटक	अ.क्र.	पसंतीक्रमाचे घटक
१	प्रकल्पग्रस्त	१	स्वातंत्र्यसैनिक/ त्याचे नामनिर्देशित पाल्य
२	भूकंपग्रस्त	२	संपकालीन कर्मचारी
३	माजी सैनिक	३	१९८१ चे जनगणना कर्मचारी
४	महिला	४	१९९१ चे जनगणना कर्मचारी
५	अपंग	५	निवडणूक कर्मचारी
६	खेळाडू		
७	पदवीधर अंशकालीन		

२. समांतर आरक्षणाचा लाभ अनुज्ञेय असलेल्या उपरोक्त घटकांपैकी महिलांसाठी शासन सेवेत सरळसेवेच्या पदांकरिता ३०% आरक्षण लागू करण्याबाबतचे धोरण महिला व बाल विकास विभागाने विहित केले असून सदर धोरणाच्या अंमलबजावणीची जबाबदारी देखील त्या विभागाकडून पार पाडण्यात येते. त्याचप्रमाणे खेळाडूंकरिता अनुज्ञेय करण्यात आलेले ५% समांतर आरक्षणाबाबतचे धोरण शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाने विहित केले असून सदर धोरणाच्या अंमलबजावणीची जबाबदारी शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाकडून पार पाडण्यात येते.

३. प्रकल्पग्रस्त व भूकंपग्रस्त या घटकांसाठी अनुक्रमे ५% व २% समांतर आरक्षण लागू करण्याचे धोरण व अंशकालीन पदवीधर/पदविकाधारक उमेदवारांसाठी १०% समांतर आरक्षणाबाबतचे धोरण सामान्य प्रशासन विभागामार्फत (कार्या.१६-अ) विहित करण्यात आले आहे. मात्र सदर धोरणाच्या अंमलबजावणीची जबाबदारी अनुक्रमे महसूल व वन विभाग (पुनर्वसन कक्ष) तसेच कौशल्य विकास व उद्योजकता विभागाकडे सोपविण्यात आली आहे.
४. त्याचप्रमाणे माजी सैनिकांना अनुज्ञेय असलेल्या सोयीसुविधा, सवलती व अन्य लाभ याबाबतचे धोरण तसेच अपंग व्यक्तींना अनुज्ञेय असलेल्या सोयीसुविधा व सवलती बाबतचे धोरण केंद्र शासनाकडून विहित करण्यात येते. तदनंतर राज्य शासनाकडून सदर धोरणाचा स्विकार करण्यात येतो. अपंग व्यक्तींकरिता उपलब्ध करून देण्यात आलेल्या सोयीसुविधा व सवलतीच्या धोरणाची राज्यात योग्य प्रकारे अंमलबजावणी होत आहे हे पाहण्याची व त्याकरिता आवश्यक त्या उपाययोजना करण्याची जबाबदारी सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभागाकडे आहे. राज्यात माजी सैनिकांच्या कल्याणविषयक बाबींच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने करावयाच्या उपाययोजना व अन्य बाबी संदर्भातील विषय सा.प्र.वि./कार्या.२८ यांचेकडे वर्ग करण्यात आला आहे.
५. तसेच पसंतीक्रम अनुज्ञेय असलेल्या उपरोक्त विविध घटकांपैकी स्वातंत्र्य सैनिकांच्या कल्याणविषयक बाबींच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने करावयाच्या उपाययोजना व अन्य बाबी संदर्भातील विषय सा.प्र.वि./स्वासेक यांचेकडे वर्ग करण्यात आला आहे. जनगणना कर्मचा-यांच्या संदर्भातील प्रशासकीय बाबी सा.प्र.वि./कार्या.५ कडून हाताळण्यात येतात आणि निवडणूक कर्मचा-यांच्या संदर्भातील सर्व प्रकारच्या प्रशासकीय बाबी सा.प्र.वि./कार्या.३३ कडून हाताळण्यात येतात.
६. महिला वा खेळाडू यांच्या नियुक्तीसंदर्भात किंवा त्यांचेसाठी अंमलात असलेल्या प्रचलित धोरणाच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने काही वाद उपस्थित झाल्यास वा त्यासंदर्भात मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागास काही अभिप्राय अपेक्षित असल्यास अशी प्रकरणे सामान्य प्रशासन विभागाकडे पाठविण्यात येतात. वास्तविक ही प्रकरणे महिला व बाल विकास विभाग किंवा शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागाकडे परस्पर सादर करणे आवश्यक आहे. त्यामुळे अनाटायी कालापव्यय टाळता येईल.
७. अंशकालीन पदवीधर/पदविकाधारक उमेदवार, प्रकल्पग्रस्त, भूकंपग्रस्त, अपंग, माजी सैनिक, इ.समांतर आरक्षणाचे घटक वा स्वातंत्र्य सैनिक/त्यांचे नामनिर्देशित पाल्य, संपकालीन कर्मचारी, जनगणना कर्मचारी, निवडणूक कर्मचारी, इ. पसंतीक्रम असलेले घटक यांना शासन सेवेत सरळ सेवेने नियुक्ती मिळण्यासाठी आरक्षण किंवा पसंतीक्रम व वयोमर्यादा, टंकलेखनाची परीक्षा उत्तीर्ण होण्यासाठी सवलत यासंदर्भातील फक्त धोरण कार्या.१६-अ मार्फत विहित करण्यात आले आहे. सदर विहित धोरणाच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने काही वाद उपस्थित झाल्यास वा त्यासंदर्भात मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागास काही अभिप्राय अपेक्षित असल्यास अशी प्रकरणे सामान्य प्रशासन विभाग/कार्या.१६-अ कडे पाठविण्यात येतात. वास्तविक ही सर्व

प्रकरणे अनुक्रमे कौशल्य विकास व उदयोजकता विभाग, महसूल व वन विभाग, (पुनर्वसन कक्ष), सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग वा सामान्य प्रशासन विभागातील संबंधित कार्यासनाकडे म्हणजे कार्यासन-२८, स्वासैक, कार्यासन-५ वा कार्यासन-३३ यांचेकडे पाठविणे आवश्यक आहे. सदर सर्व विभाग/कार्यासने यांनी त्या त्या प्रकरणी शासनाच्या प्रचलित धोरणानुसार अपेक्षित मार्गदर्शन करणे आवश्यक आहे.

८. एखादया प्रकरणी काही विशिष्ट मुद्द्यासंदर्भात सा.प्र.वि./कार्या.१६-अ चे अभिप्राय आवश्यक वाटत असल्यास तसा विशिष्ट मुद्दा उपस्थित करुन व त्यासंदर्भात आवश्यकतेनुसार प्रथम विधी व न्याय विभागाचे अभिप्राय उपलब्ध करुन घेण्याची कार्यवाही संबंधित विभाग/सा.प्र.वि.तील संबंधित कार्यासने यांनी करणे आवश्यक आहे. तदनंतर आवश्यकतेनुसार सविस्तर प्रस्ताव व त्याबाबत आपले स्वयंस्पष्ट अभिप्राय नोंदवून प्रकरण सा.प्र.वि./कार्या.१६-अ कडे पाठविणे आवश्यक आहे.

९. उपरोक्त विवेचनाच्या अनुषंगाने समांतर आरक्षणाच्या तसेच पसंतीक्रम अनुज्ञेय असलेल्या राज्यातील विविध घटकांकरिता उपलब्ध करुन देण्यात आलेल्या सोयीसुविधा व अन्य सवलतीबाबतच्या धोरणाची योग्य प्रकारे अंमलबजावणी करण्यासाठी सक्षम असलेल्या सामान्य प्रशासन विभागातील कार्यासने व मंत्रालयीन संबंधित प्रशासकीय विभाग यांची घोषणा करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती. त्यानुसार आता शासनाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेतला आहे-

शासन परिपत्रक :-

राज्य शासनाच्या सेवेअंतर्गत सरळ सेवेने पदभरती करताना समाजातील काही विशिष्ट घटकांसाठी समांतर आरक्षण अथवा पसंतीक्रम उपलब्ध करुन देण्यात आला आहे.

२. समांतर आरक्षणाच्या तसेच पसंतीक्रम अनुज्ञेय असलेल्या राज्यातील विविध घटकांकरिता उपलब्ध करुन देण्यात आलेल्या सोयीसुविधा व अन्य सवलतीबाबतच्या धोरणाची योग्य प्रकारे अंमलबजावणी करण्यासाठी सक्षम असलेल्या सामान्य प्रशासन विभागातील कार्यासने व मंत्रालयीन संबंधित प्रशासकीय विभाग खालीलप्रमाणे असतील-

अ.क्र.	समांतर आरक्षणाचे घटक	सामान्य प्रशासन विभागातील संबंधित कार्यासने/ मंत्रालयीन संबंधित प्रशासकीय विभाग
१	महिला	महिला व बाल विकास विभाग
२	खेळाडू	शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग
३	पदवीधर अंशकालीन	कौशल्य विकास व उदयोजकता विभाग
४	प्रकल्पग्रस्त	महसूल व वन विभाग (पुनर्वसन कक्ष)
५	भूकंपग्रस्त	महसूल व वन विभाग (पुनर्वसन कक्ष)
६	अपंग	सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग
७	माजी सैनिक	सामान्य प्रशासन विभाग/कार्यासन-२८

अ.क्र.	पसंतीक्रमाचे घटक	सामान्य प्रशासन विभागातील संबंधित कार्यासने
१	स्वातंत्र्यसैनिक/त्याचे नामनिर्देशित पाल्य	सामान्य प्रशासन विभाग/कार्यासन-स्वासैक
२	सन १९८१ तसेच सन १९९१ चे जनगणना कर्मचारी	सामान्य प्रशासन विभाग/कार्यासन-५
३	निवडणूक कर्मचारी	सामान्य प्रशासन विभाग/कार्यासन-३३

३. राज्य शासनाच्या सेवेअंतर्गत सरळ सेवेने पदभरती करताना समाजातील काही विशिष्ट घटकांसाठी समांतर आरक्षण अथवा पसंतीक्रमाबाबत अंमलात असलेल्या प्रचलित धोरणाच्या अंमलबजावणीच्या अनुषंगाने काही वाद/न्यायालयीन प्रकरणे उपस्थित झाल्यास वा त्यासंदर्भात मंत्रालयीन प्रशासकीय विभागास काही अभिप्राय अपेक्षित असल्यास अशा प्रकरणी मंत्रालयातील सर्व प्रशासकीय विभागांनी उपरोक्त प्रस्तावना मधील परि.८ व ९ प्रमाणे कार्यवाही अनुसरण्यात यावी. तसेच परि.२ येथील तक्त्यात नमूद केलेले मंत्रालयीन संबंधित प्रशासकीय विभाग/सामान्य प्रशासन विभागातील संबंधित कार्यासने यांनी अशा सर्व प्रकरणी मार्गदर्शन देण्याची कार्यवाही करावी.

४. एखादया प्रकरणी काही विशिष्ट मुद्द्यासंदर्भात सा.प्र.वि./कार्या.१६-अ चे अभिप्राय आवश्यक वाटत असल्यास तसा विशिष्ट मुद्दा उपस्थित करुन व त्यासंदर्भात आवश्यकतेनुसार सविस्तर प्रस्ताव व त्याबाबत आपले स्वयंस्पष्ट अभिप्राय नोंदवून प्रकरण सा.प्र.वि./कार्या.१६-अ कडे पाठवावे.

५. सामान्य प्रशासन विभागातील सर्व संबंधित कार्यासनांनी/मंत्रालयीन संबंधित प्रशासकीय विभागांनी आपल्याकडे वर्ग करण्यात आलेल्या विषयसूचीनुसार/विहित केलेल्या धोरणानुसार समांतर आरक्षण वा पसंतीक्रमाच्या विविध घटकांकरिता राज्याच्या प्रचलित धोरणाची अंमलबजावणी योग्य प्रकारे करण्यात येत आहे, याबाबतची दक्षता घ्यावी.

६. सदर शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक २०१६१००३१५२०५९६००७ असा आहे. हे परिपत्रक डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करुन निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(टि.वा.करपते)

उप सचिव, महाराष्ट्र शासन.

प्रत,

१. प्रधान सचिव, महसूल व वन विभाग, (पुनर्वसन कक्ष) मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
२. प्रधान सचिव, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

३. प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
४. प्रधान सचिव, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय्य विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
५. प्रधान सचिव, कौशल्य विकास व उदयोजकता विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
६. सह सचिव (कार्यासन -५, कार्यासन -२८, स्वासैक) , सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
७. उप सचिव (कार्यासन -३३) , सामान्य प्रशासन विभाग, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.

प्रति,

१. मा.विरोधी पक्षनेता, महाराष्ट्र विधानपरिषद/महाराष्ट्र विधानसभा, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई-३२.
 २. सर्व सन्माननीय विधानपरिषद/विधानसभा व संसद सदस्य, महाराष्ट्र राज्य.
 ३. मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई-४०० ०३५.
 ४. मा.मुख्यमंत्र्यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
 ५. सर्व मा.मंत्री / मा.राज्यमंत्री यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
 ६. मा. मुख्य सचिव यांचे उप सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
 ७. शासनाचे सर्व अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
 ८. प्रधान सचिव, महाराष्ट्र विधानमंडळ सचिवालय, (विधान परिषद/विधानसभा) विधानभवन, मुंबई-३२.
 ९. सचिव, राज्य निवडणूक आयोग, मुंबई- ४०० ०३२.
 १०. सचिव, राज्य माहिती आयोग, मुंबई-४०० ०३२.
 ११. प्रबंधक, उच्च न्यायालय, (मूळ शाखा/अपील शाखा), मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर.
 १२. प्रबंधक, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर.
 १३. प्रबंधक, लोक आयुक्त व उप लोक आयुक्त, मुंबई.
 १४. सचिव, महाराष्ट्र लोकसेवा आयोग, मुंबई.
 १५. सर्व विभागीय आयुक्त/सर्व जिल्हाधिकारी.
 १६. सरकारी वकील, उच्च न्यायालय (मूळ शाखा/अपील शाखा), मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर.
 १७. सरकारी वकील, महाराष्ट्र प्रशासकीय न्यायाधिकरण, मुंबई, औरंगाबाद, नागपूर.
 १८. महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र-१, मुंबई.
 १९. महालेखापाल, लेखा व अनुज्ञेयता, महाराष्ट्र-२, नागपूर.
 २०. महासंचालक, माहिती व जनसंपर्क संचालनालय, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२ (५ प्रती)
- त्यांना विनंती की, प्रस्तुत शासन परिपत्रक प्रसिध्द करण्यात यावे.**
२१. सर्व महानगरपालिकांचे आयुक्त.
 २२. सर्व मुख्याधिकारी, नगरपरिषदा/नगरपालिका.
 २३. सर्व जिल्हा परिषदांचे मुख्य कार्यकारी अधिकारी.
 २४. विधीमंडळ ग्रंथालय, महाराष्ट्र विधानभवन, मुंबई (१० प्रती).
 २५. सर्व महामंडळे, मंडळे आणि सार्वजनिक उपक्रम यांचे व्यवस्थापकीय संचालक.
 २६. सर्व मान्यताप्राप्त राजकीय पक्षांची मध्यवर्ती कार्यालये, महाराष्ट्र राज्य.
 २७. निवड नस्ती/कार्यासन १६-अ, मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.